

Kırsal Peyzaj ve Ekoturizm

Parisa ALİASGHARİ KHABBAZİ ^{1*}

Murat Ertuğul YAZGAN ²

¹ Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, ANKARA

² Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, ANKARA

*Sorumlu Yazar

p.aliasghari.04@gmail.com

Özet

Ekoturizm; eğlenmeyi, doğayı ve kültürel kaynakları korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka ekonomik fayda sağlayan, bozulmamış doğal alanlara, çevresel açıdan sorumlu seyahettir. Doğal kaynakların korunması yanında yöre halkının ekonomisine fayda sağlamayı amaçlamasıyla da diğer turizm çeşitlerinden ayrılmaktadır. Kırsal alanlarda ve tarihi yapıların bulunduğu yörelerde, nüfusun esas gelir kaynağı olan tarımsal faaliyetleri devam ettirmekle birlikte, ziyaretçi konaklatılmak şeklinde yönlendirilerek küçük turizm işletmeciliği yapılması alternatif turizm faaliyetlerinin geliştirilmesini hedeflemektedir. Bu çalışmada, elde edilen bilgiler doğrultusunda kırsal peyzaj ve ekoturizm prensiplerinin ortaya konulması, ekoturizmin yapısal özelliği, amacı, çeşitleri ve etkileri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Peyzaj, Kırsal Alan, Ekoturizm, Doğa Turizmi, Korunan Alan

Rural Landscape and Ecotourism

Abstract

Ecotourism is environmentally responsible travel to nature areas, in order to enjoy and appreciate nature that promote conservation, have a low visitor impact and provide for beneficially active economic involvement of local people. It intended to benefit the economy as well as the protection of natural resources with the local people are divided into other varieties of tourism. It's aimed to develop alternative tourism activities by directing people, whose key economic activity is agriculture in rural areas and regions with up to a certain extent historical attraction, to be in small tourism trade such as putting up visitors together with carrying on agricultural activities. In this study, based on information obtained from the rural landscape and ecotourism structural feature, purpose, types and effects are emphasized.

Key Words: Rural Landscape, Rural Area, Ecotourism, Nature Tourism, Protected Area

1. GİRİŞ

“Peyzaj, manzara, görünüm anlamına gelen, Fransızca bir kelime olan “payasage” kelimesinden alınmıştır. İngilizce karşılığı olan “landscape”; ülke, arazi, doğa anlamına gelen “land” ve “scape” takısı ile arazi düzenleme anlamını taşımaktadır. Peyzaj kelimesinin, kelime anlamından yola çıkılarak değişik tanımlar yapılmaktadır. Peyzaj, bir noktadan bakıldığı zaman görüş çerçevesi içine girebilen doğal ve kültürel varlıkların bir arada meydana getirdiği bir kompozisyon ya da bir tablodur. Başka bir ifade ile peyzaj; çevre içinde yer alan çeşitli karakterdeki doğal ve kültürel elemanların, herhangi bir noktadan görüş açısı içine sığabilen bütün halindeki görünüşüdür” (Korkut ve ark., 2010:15).

Kırsal peyzaj, doğanın bir parçası olan insanın karakterine ve yaşamına uyum sağlamış, rahatlık ve huzur veremekte birlikte doğanın diğer varlıkları ile bir bütünlük yaratmaktadır. “Tarla alanları, meyvecilik, sebzeçilik ve zeytinlikler, hayvancılık işletmeleri, çiçekçilik işletmeleri, sulama tesisleri vb. Kırsal yaşam ile ilgili peyzajlardır” (Korkut ve ark., 2010:17).

Kırsal alan anlamı bir bakıma kırsal kalkınma faaliyetlerinin gerçekleştirilebileceği mekanları tanımlamaktadır. “Ülkemizde tek ve genel geçer bir kırsal alan tanımı yerine farklı sektörler ve çalışmalar için çeşitli fiziki ve sosyolojik tanımlar da yapılmaktadır. Örneğin, “kentsel alanların dışında kendine özgü doğal coğrafi özelliklere sahip, sayıca fazla, küçük ve dağınık yerleşimlerin yaygın, nüfus yoğunluğunun düşük olduğu alanlar” kırsal alan olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanıma göre kırsal alan; “belediye mücavir alan sınırları dışındaki mekanlar” ya da “doğal coğrafi çevre” olarak kabul edilmektedir” (Ekin,2008:15).

Basit bir tanımla, kentsel alanlar dışında kalan yerler olarak nitelendirilebilecek kırsal alan kavramı, aslında somut-nesnel öğeleri bulunan mekandır. Kırsal alanların yanı sıra değişik faaliyetlerin bulunduğu (tarım, rekreasyon, turizm, sanayi vs.) açık alanlar da kırsal alan olarak tanımlanmaktadır. Kırsal alanlar, büyük kent yerleşimlerinden uzakta kalan büyük yerleşimler, metropoliten alanların bitiştiğindeki kırsal alanlar ve kıyılarıdaki kırsal alanlar olarak sınıflandırılabilirler (Cengiz, 2003:21).

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu araştırmada, kırsal peyzaj, kırsal alan, ekoturizmin çevresel, sosyo-kültürel, ekonomik ve yönetsel nitelikli ideal ilkeleri ortaya konmaya çalışılmıştır. Doğal kaynakların sürdürülebilir şekilde kullanımı, çevre korumaya, geliştirmeye yönelik duyarlılık, yerel halka ve kültüre karşı saygı, yerel halka ekonomik katkı gibi ön plana çıkan ilkeleriyle ekoturizmin tanımı ve çeşitleri üzerinde durulmuştur. Gerekli bilgiler çeşitli makaleler, kitaplar ve tez çalışmalarından elde edilmiştir.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Kırsal alan kavramı kırsal turizmin gerçekleştirilmesinde kullanılan esas alan olması sebebi ile kırsal turizmi daha açık anlatmak açısından tanımlanması gerekli olan kavramdır. Ancak kırsal alanların içerdiği sosyo-kültürel, ekonomik, çevresel ve mekansal farklılıkları, çağın değişen koşullarıyla birlikte yeni anlamlar ortaya çıkarması, kesin bir kırsal alan tanımı yapılmasını zorlaştırmaktadır (Uçar ve ark., 2010:47).

Tüm kırsal yerleşimlerin ortak özelliği; ekonominin tarım ve hayvancılığa dayanması, nüfus yoğunluğunun düşük olması, gelir seviyesinin düşük olması, geniş aile yapısı ile sosyal ilişkilerin gelenek ve göreneklere göre yürütülmesidir (Cengiz, 2003:21).

“Avrupa Birliği’nde ise kırsal alan çok farklı şekillerde ele alınmaktadır. Kırsal alanlar, insanoğlunun kendi cinsiyiyle ve doğa ile girdiği çeşitli etkileşimlerin üzerinde yer aldığı alanlardır. Bu alanlar, çoğu zaman tarım ve ormancılığın temel olduğu ama bunun yanında turizm, küçük ve orta ölçekte sanayinin ve el sanatları gibi diğer iktisadi faaliyetlerin de önemli olduğu, üzerinde insanoğlunun köy, pazar gibi sosyal yapılar yükselttiği, ekolojik açıdan değerli ve kentli insanlarla da sürekli etkileşim halinde olunan alanlardır” (Kiper, 2006:20).

Kırsal alanların dört önemli işlevi bulunmaktadır.

- “Gıda üretim yerleridir,
- Köy el sanatları ve endüstri için zemin hazırlar,
- Tarım ve diğer ekonomik dallarda faaliyet gösteren halkın yerleşme alanlarıdır,
- Kentler ve endüstri yerleşmelerindeki halk için dinlenme ve seyahat alanlarıdır”.

Bu nedenle, kırsal alanlarda bulunan doğal ve kültürel kaynaklar, ekonomik ve sosyal açıdan büyük önem taşımaktadır. Çünkü kırsal alanlar, doğal ve kültürel yapılarıyla kent insanının rekreasyon gereksinimine geçmişten günümüze cevap vermeyi çalışmaktadır. “İnsanların kırsal alanları tercih sebepleri ise:

- Uzaklık ve yalnızlık,
- Dinlendirici çevre,
- Macera, spor veya hobileri sürdürme olanağı,
- Sağlıklı olma isteği, temiz hava,
- Yaban yaşam ve kır manzarası, doğaya karşı ilgi,
- Kırsal toplulukların tecrübesi, kültür ve hayat şekilleri,
- Kentsel yaşamda farklılaşma,
- Doğal kaynakları koruma gibi kırsal aktivitelerde yer alma,
- Tarihsel alanları keşfetme, tarihi miras ile ilgilenme gibi nedenlerdir” (Kiper, 2006:22).

3.1. Turizm ve Çevre İlişkisi

Çevre tüm bilim dallarıyla ilişkili olmasına rağmen, turizm için vazgeçilmez bir elemandır. Bazı araştırmacılar çevreyi turizmin bindiği dal, bazıları ise kardeş bilim dalı olarak tanımlamaktadırlar. Çevresel, sosyal ve kültürel değerler turizmin en çok yararlandığı ve her dönemde önemlerini koruyan değerlerdir. Bu değerler turizmin ortaya çıkışının en önemli nedeni olup, gelişiminin de koşulunu oluşturmaktadır (Akıllı, 2004:22).

Turizm sektörü, gelişimini, doğal değerler ile çevresel koşulları kullanarak hızlandırmaktadır. Turizmin kaynak kullanım alanı çevresel değerlerdir. İlk çağlardan beri insanların seyahatlerinde önemli bir çekim nedeni olan iklim, sağlık, canlılık ve güzellik aracı olarak değerlendirildiğimiz termal kaynaklar, yüzdüğümüz nehir, göl ve denizler, üstün kaynak değerlerine sahip milli parklar, ormanlar, doğal peyzaj güzellikleri olan akarsular, şelaleler, dağlar, vadiler, doğadaki vahşi yaşamı simgeleyen yaban hayvan toplulukları, jeolojik yapı olarak volkanlar, mağralar ve yeraltı gölleri gibi tüm ekolojik çevre değerleri turizm etkinliklerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Araziyi çok yönlü kullanan turizmin devamı da, bu kaynakların korunması ile mümkün olabilmektedir. Buna karşılık, artan turizm aktiviteleri, beraberinde çevresel değerlerin bozulmasını ve azalmasını getirmektedir (Akıllı, 2004:23).

“Doğal kaynakların korunmasının geniş kapsamlı ekonomik ve sosyal stratejiler ile bütünleştirilmesi için yapılan evrensel ölçekteki girişimler, 1972 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Stokholm’de yapılan bir konferans (Human Environment) ile başlamış, 1980’de hazırlanan Dünya Koruma Stratejisi ve Brundtland Raporu (1987) ile geliştirilmiştir. Bu girişimlerde çevre korumanın kalkınmaya bir engel teşkil etmediği, tersine doğal çevrenin korunmasının kalkınma için önemli olduğu kabul edilmiştir” (Kılıç, 2006).

Turizm faaliyetlerinde, doğal ve kültürel çevrenin uyumlu ilişkiler içinde olması gerekir. Bir yandan turist kabul eden ülkeler, diğer yandan turistlerin sorumluluğunda olan alanlar, WTO 1985 toplantısında şu şekilde ele alınmıştır :

- “insanoğlunun mirası olan doğal, sosyal ve kültürel özellikleri içeren “turizm çevresi” bugün ve gelecek nesiller için korunmalıdır”
 - “günübirlik veya uzun süreli turizmin gerçekleştiği alanlarda o yöre halkının kendi turizm kaynaklarından kolayca yararlanması sağlanmalıdır”
 - “yerli halkın kendi kültürüne, dinine, gelenek ve göreneklerine uygun davranış biçimlerini turistlerden beklemek hakkıdır”
 - “böyle bir anlayışın ve saygının sağlanabilmesi için turistlerin; yöre halkının dinsel ve geleneksel davranış biçimleri, yerel tabuları, kutsal yerleri, korunması gereken sanatsal, arkeolojik ve kültürel değerleri, korunması gereken doğal yaşam ve kaynaklar hakkında, bilgilendirilmeleri gerekir”
 - “turistlerin davranış biçimleriyle ve iyi ilişkileri sayesinde hem ulusal hem de uluslararası düzeyde barışın devamına katkıda bulunacağı bilinmelidir”
- “günübirlik veya uzun süreli turizm faaliyetlerinde turistler mevcut politik, sosyal, ahlaki, dini kurallara ve

yönetmeliklere uymak durumundadırlar. Turistler, sosyal, kültürel, doğal hayata saygı göstermek ve başkalarını rahatsız etmekten çekinmek zorundadırlar” (Kılıç, 2006:28).

Turizm ve çevre arasında güçlü bir ilişki vardır. Çünkü turizm çevresel kaynaklara bağlı olarak gelişim gösterir. Çevresel, doğal ve kültürel özelliklerin her biri turizm için cezbedici bir özelliktir. Bu nedenle turizmde doğanın korunması çok önemlidir. Doğal varlıkların turizm ile aşırı ve dengesiz kullanımı ve peyzajın bozulması, çevrede doğal yaşam düzeyini de bozmakta, ekosistemler ortadan kalkmakta ve istenmeyen çevre kirliliği oluşmaktadır (Kılıç, 2006:28)

3.2. Ekoturizm

Ekoturizm Uluslararası Ekoturizm Topluluğunca (UET) ekoturizm “ yeryüzünün doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğini güvence altına alan, bunun yanı sıra yerel halkların ekonomik kalkınmasına destek olurken sosyal ve kültürel bütünlüklerini koruyup gözetken, çevreye duyarlı bir seyahat şekli” olarak tanımlanmaktadır (Uçar ve ark., 2010:43).

Turizm çeşitlerinin çevre üzerine olumsuz etkiler yarattığı gerçeğinden yola çıkarak, bir takım farklı turizm arayışı içine girilmiştir. Çevresel değerlerin kaynak olarak kullanıldığı turizm sektöründe, özellikle çevre üzerindeki olumsuz etkilere karşı alternatif olarak şekillenen sürdürülebilirlik yaklaşımlarından biri de ekoturizmdir. Ekoturizm fikri insanların doğaya karşı olan merak ve ilgilerinden dolayı ortaya çıkmıştır. Yaban yaşamını, habitatların bilinçsizce kullanımı nedeniyle oluşabilecek doğa zararlanmasından korumanın bir yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Koruma-kullanma dengesi ile yakın ilişkidir (Kılıç, 2006:48)

Ekoturizmde asıl amaç, kitle turizminin aksine sayısını azaltarak ve turizmi yıl içinde farklı dönemlere yayma, doğal çevreye yapılan baskıyı en aza indirmek, tahribatı önlemeye yönelik planlar yapmak ve uzun vadeli ekonomik çıkarları gözetmektir. Böylece yöredeki çevresel değerlerin korunması ve yöre halkının da ekonomik kazanç sağlamasına olanak sağlamaktır (Uçar ve ark., 2010:44).

Ekoturizm, tanımının içerdiği karışıklıklar yanı sıra çeşitli ülkelerde, alternatif aktivitelere de yer verilmesi nedeniyle bugün hala farklı araştırmacılar tarafından turizmin farklı çeşitleri altında sınıflandırılmaktadır. Ekoturizmin alternatif turizm kapsamında olması, sorumluluk duygusu içermesi, sürdürülebilirliği v.b özellikleri hala tartışılmaktadır. Kitle turizmine alternatif olarak geliştirildiği bir gerçektir. Bu gerçeğe hareketle alternatif turizm kapsamına dahil edilmektedir. Ekolojik ve sosyo-kültürel bütünlük, sorumluluk ve sürdürülebilirlik ekoturizmi ürün olarak kalitesini belirlemektedir (Kılıç, 2006:50).

3.2.1. Ekoturizmin Yapısal Özelliği

Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES), ekoturizmi doğal alanlara yapılan, çevreyi koruyan ve yerel halk için ekonomik destek sağlayan, sorumlu seyahatler olarak tanımlar ve şu prensipleri mutlaka taşıması gerektiğini belirler:

- “Çevreye olabilecek en alt düzeyde etki
- Doğal ve kültürel değerlere dikkat çekme ve onlara saygılı olma
- Ekoturistlere ve yerel halka olumlu deneyimler kazandırma

- Koruma çalışmalarına doğrudan ekonomik destek sağlama
- Yerel halka istihdam olanağı ve ekonomik destek sağlama
- Ziyaret edilen ülkenin politikalarına, çevre anlayışına ve sosyal yaşamlarına katkı
- Uluslararası insan hakları ve çalışma koşulları antlaşmalarının desteklenmesi” (Yalçınalp, 2005:18).

3.2.2. Ekoturizmin Çeşitleri

Ekoturizm çeşitli kriterlere göre gruplandırılır. Bu kriterler turizm kullanılan araçlar (bisiklet, balon, raft, at), gidilen yerin doğası (dağ, yayla, mağara), yapılan aktivitenin özelliği (akarsu, av, bilim, trekking) gibi çeşitlilik gösterir. “Ekoturizm kapsamında yapılan etkinlikler şu şekilde sıralanabilir:

- Kuş gözlemciliği,
- Doğa yürüyüşü (Trekking),
- Yayla turizmi,
- Mağra turizmi,
- Av turizmi,
- Sualtı dalış turizmi,
- Hava sporları turizmi,
- Sportif olta balıkçılığı,
- Akarsu turizmi,
- Atlı doğa yürüyüşü turizmi,
- Bisiklet turizmi,
- Botanik turizmi,
- Yaban hayatı (fauna) gözlemciliği,
- Foto safari,
- Tarım ve çiftçilik (Argoturizm),
- Kamp karavan turizmi” (Akpınar, Bulut, 2010:1580).

Turizm sektörünü; kültürel turizm, kırsal turizm, iş turizmi, sağlık turizmi olarak sıralarsak ekoturizm ve macera turizminin, doğa turizminin bileşeni olduğu söylenebilir. Ancak ekoturizmin kırsal ve kültürel turizme macera turizminden çok daha yakın ve bağlantılı olduğunu belirtmek gerekmektedir (Kılıç, 2006:57).

3.3. Ekoturizmin Doğaya Dayalı Turizm ile İlişkisi

“Ekoturizm literatürde genellikle doğaya dayalı, doğaya yönelik veya doğa turizmi ile ayırt edilmesi olanaksız olarak tanımlanmaktadır. Ziffer (1989) ise ikisi arasındaki farklılıkları bir dizi sürdürülebilirlik değerlerine bağlı olduğunu savunmuştur. Bu görüşe karşı olarak Ingham ve Durst (1987)’a göre doğaya dayalı turizm bir alanın doğal kaynaklarını kullanmak kapsamında basit serbest zaman gezisi olarak değerlendirilmiştir. Günümüzde bu fark daha belirginleşmiştir. Fennell 1999 ekoturizmi doğa turizminin içerisinde yer alan bir bileşen olarak kabul etmektedir. Goodwin (1999), 3S turizmi ve macera turizmini ekoturizm-doğa turizmi içerisinde yerleştirmektedir “(Kılıç, 2006:58).

3.3.1. Ekoturizmin Macera Turizmi ile İlişkisi

Turizm kavramı incelendiğinde macera turizmi ile doğal mekanlar arasında kaçınılmaz bir ilişki olduğu belirtilmektedir. Doğaya dayalı macera turizm aktiviteleri arasında, rafting, orman gezintisi, paraşütçülük, su kayağı, mağaracılık, dağ tırmanışları, dalma yer almaktadır. Burada macera turizmi ile ekoturizm arasındaki tek ortak faktör doğal ortamlarda

gerçekleştirilmeleridir. Kanada Turizm Komisyonu, doğa izleme ve yaban hayatı izleme aktivitelerini macera turizmi kapsamına almaktadır. Ancak genellikle macera turizmi üç kriter ile ekoturizmden ayrılmaktadır. Turizm deneyiminde risk elemanının bulunması, turistin yüksek seviyede fiziksel çaba göstermesi, başarılı bir deneyim için turistin belirli yeteneklere sahip olması olarak özetlenebilir (Kılıç, 2006:59).

Macera turizmi kapsamında dik yamaçlarda, yaban ortamlarında hızlı akan sulara gerçekleştirilen etkinliklerde kişisel olarak heyecan duymak, risk almak gibi deneyimler yaşanmaktadır. Bilimsel olarak etkinliklerin yapıldığı alanlar katılımcıları ilgilendirmemektedir. Ekoturistlerde doğal bir çekicilik ile karşılaştıklarında çeşitli riskler almak durumunda kalmak isteyebilmektedirler. “Örneğin bozulmamış bir habitat bulmak ya da bir dağ ekosisteminde ender bir kuş türü incelemek için ekoturistler de çeşitli riskleri almak durumunda kalabilmektedirler” (Kılıç, 2006:59).

3.3.2. Ekoturizmin Deniz, Kum, Güneş Turizmi ile İlişkisi

Deniz, kum ve güneş gibi doğal kaynaklara dayalı olan 3S turizmi doğa turizmi kapsamında yer almaktadır. Kitle turizmi ile bağlantılı olmasına rağmen ekoturizm ile az da olsa bir ilişkisi vardır. Bu uyumsuzluklara rağmen iki turizm türünün kesiştiği bir küme aktivite vardır. Bunlar; dalış, denizaltı turları ve diğer deniz altı gözlemlerine dayalı bazı aktiviteler olarak söylenebilir. Bu tür aktiviteler genellikle 3S turları kapsamında yer almaktadır. Denizaltına ilişkin gözlemler ve sürdürülebilirlik ilkesi ile yapılan bu aktiviteler ekoturizm tanımı içerisinde yer almaktadır. Ekoturizm ile bağlantısı dalış aktivitesi çerçevesinde sınırlandırılmakta, zıpkın ile avlanma gibi birçok rekreasyonel alanda yasaklanan aktiviteler fauna için zararlı olduğundan dolayı kapsam dışında tutulmaktadır. Dalgıçlık sektöründe ise temel yaklaşım, tüketmeyen aktivitelerle yer vermektir, işte bu noktada ekoturizm ile örtüşme sağlanmaktadır (Kılıç, 2006:60).

3.4. Ekoturizm Çevresel, Sosyo-Ekonomik Etkileri

Çevre, insanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim halinde oldukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlardır. Ekoturizm de bu ortamda, çevre dostu ve sürdürülebilir potansiyeli sahip olan aktiviteler sunmaktadır. Ekoturizm anlayışı, bu harekete uygun yerlerin ve kaynakların uzun vadeli korunması fırsatını sağlamaktadır. Ekosistemin ve biyolojik çeşitliliğin korunarak, yok edilmesinin engellenmesinde önemli rol oynamaktadır (Akin, 2006:49).

Ekoturizm dünyanın çoğu bölgesinde büyümekte, yeni yerleri görme ve yeni tecrübeler elde etme merakı ile beraber turist sayısı da artmaktadır. İyi planlanmamış ekoturizm, yaban ortamlara, doğal ve kültürel kaynaklara zarar vermektedir. Dünyanın çeşitli yerlerinde ekoturizm adı altında turizmin doğaya, yerel halka, yerel ve ulusal ekonomiye olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler ;

- “Çevresel bozulma
- Olumsuz sosyal ve kültürel etkiler ve değişimler yaratması
- Yerel halk için marjinal çalışma fırsatları ve onların ekonomik iyileşmesine ya hiç ya da en az katkısının olması
- Yerel halkın kendi yaşam tarzlarının ve üretim biçiminin, turizmin mevsimlik iş kültürü ve üretim tarzıyla

etkilenmesi; ekoturizmin yoğun olduğu yerlerde yerel ekonomiyi ortadan kaldırıp ya da marjinal duruma sokup yerel halkın yoğunluğunun işçi veya el işleri, yöresel yemekler vb. ürünleri satış çabasına girdiği mevsimlik ekonomiye dönüştürülmesi.

- Bu tür turizm ile kazanılan paranın büyük bir kısmının endüstrileşmiş ülkelere Akması”(Altan, 2006:69).

3.4.1. Ekoturizmin Çevresel Etkileri

Doğa ile ilgili olan her turizm çeşidi, doğanın korunması ile ilgili gerekli önlemler alınmazsa doğaya zararlıdır. Ancak kitle turizmi ile karşılaştırıldığında doğanın maruz kaldığı zararların boyutları çok fazla olmasa bile bazı sorunlar oluşmaktadır. Ekoturizmin de çok ciddi olumsuz çevresel etkileri bulunmaktadır.

Ekoturizmin başlıca olumsuz etkileri ve sonuçları; “Milli parklarda diğer bir sorunda toprak erozyonudur. Nepal’de Arnapurna Koruma alanı, en popüler trekking destinasyonlarından birisidir. Burada da çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Çok fazla yakacak odun ve 700’den fazla konaklama birimi yapımı için kereste ünlü Rhodendron (orman güllerini) ormanı dahil yaban hayatı habitatını değiştirmiştir” (Altan, 2006:70).

3.4.2. Ekoturizmin Sosyo-Ekonomik Etkisi

Ekoturizmin önemli faktörlerinden biride, doğayı korunma ile birlikte ekonomik faydalar sağlamasıdır. Ekoturizm eğilimini destekleyenler onun sosyo-ekonomik değerini vurgulamakta ve aşağıda belirtilen olası bazı sosyo-ekonomik faydalar içerdiğini savunmaktadır :

- “Ekoturizm sayesinde doğrudan is imkanı yaratılmış olur,
- Ekoturizm yerel ekonominin gelişmesine öncülük ederek; oteller, restoranlar, hediyelik eşya satan yerler ve seyahat hizmetleri gibi turizm endüstrisi ile ilgili aktiviteleri destekler,
- Mal ve döviz kazancı sağlayarak ülkelerin gelişmesini sağlar,
- Tarımın olmadığı bölgelerde yerel ekonomiyi çeşitlendirir,
- Ulaşım ve iletişim sistemleri altyapılarının gelişmesi sonucunda yerel halka hizmet etmiş olur,
- Ekoturizm yerel ürünlere olan talebi artırır,
- Kenarda kalmış tarıma elverişli geniş toprakların verimli kullanılmasını özendirerek, bu yerlerin doğal bitki örtüsü ile kalmasına olanak verir,
- Uygun yönetildiği takdirde, özellikle ekoturizm faaliyetlerinin yapıldığı milli park v.b yerlerin yetkililerine, bu yerlerin kendi finansmanını sağlayan bir mekanizma olarak doğal mirasın korunmasına hizmet eden bir araç olmuş olur,
- Ekoturizm, ekonomik destek sağlayarak, yerel kültürlerin korunması sağlar,
- Turizm gibi, kültürler arası anlayış ve küresel iletişimi kolaylaştırıcıdır” (Akin, 2006:71).

3.5. Ekoturizmin Sürdürülebilir Etkisi

Ekoturizm kavramı ele alınırken en sık karşılaşılabilecek konulardan birisi de yerel halkın varlığıdır. Ekoturizm etkinliğinin gerçekleştirileceği alandaki koruma çalışmalarının, bu etkinliklerden kaynaklanan gelirin bölge ekonomisine yaptığı katkının yüksek olmasının,

sürdürülebilirliğin ve diğer bir çok kriterin başarısında yerel halkın önemi büyüktür. Başarılı ve amaca uygun bir ekoturizm etkinliğinin gerçekleştirilmesi yerel halkın isteğine bağlıdır. Ekoturizmle ilgili yapılmış birçok tanıtımda özellikle değinilmiş yerli halk varlığı, temel olarak katılımcılığın sağlanması, sürdürülebilir kullanımla doğal kaynakların kullanımına bir sınırlama getirilmesi, dolayısıyla koruma çalışmalarına katkıları ve bizzat ekoturizme kaynak değer oluşturmaları gibi nedenlerle dikkate alınır (Bekiroğlu, 2008:28).

Sürdürülebilir turizm gelişimi, gelecek yaratmak adına fırsatlar oluştururken ve geliştirirken, bugünün turistleri ve ev sahibliği yapan toplumların da beklenti ve gereksinimlerini karşılamaktadır. Bu olguda, kültürel entegrasyon, ekolojik çevre, biyolojik çeşitlilik ve yaşamsal sistemler desteklenirken, ekonomik, sosyal ve estetik gereksinimlerin karşılanabileceği yollarda bütün kaynakların yönetilmesinin planlanması gerçekleşmiş olmaktadır. Buna göre, sürdürülebilir turizmin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- “Dogal, tarihi ve kültürel kaynakların, turizmin günümüz toplumu için oluşturduğu faydanın sürekliliğinin yanısıra gelecekte de kullanımı için korunması,
- Turizm gelişiminin, turistik bölgede çevresel ve sosyo-kültürel problemlere yol açmayacak şekilde planlanması ve yönetilmesi,
- Gereksinim duyulan yerlerde genel çevre kalitesinin sürdürülmesi ve geliştirilmesi,
- Yüksek oranda bir turist doyumu ile turistik destinasyonun pazarlanabilirliğinin ve popülerliğinin devam ettirilmesi,
- Turizmden elde edilen faydanın, toplum içinde daha geniş kesimlere yayılması” (Akin, 2006:45).

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Ekoturizm tanımlarında genellikle ekosistemlere minimum negatif etki yarattığı, yerel halka ekonomik katkı sağladığı vurgulanmaktadır. Ekoturizmin amacı ekolojik açıdan değer taşıyan alanların korunması ve bu alanlarda yaşayan yerel halka sosyal ve ekonomik fayda sağlanmasıdır.

Ekoturizm ile koruma ve gelişme birbirine bağlantılıdır. Ekoturizm sağladığı faydaların yanı sıra zararlar da ortaya çıkabilmektedir. Ekoturizm etkinliklerinin olumlu çevresel ve sosyal etkisi olsa da doğru planlanmadığı durumda çevresel zararlara neden olabilmektedir.

Milli parklar ekonomik açıdan ülkeye fayda sağlamaktadır. Bu genellikle ziyaretçilerden alınan giriş ücretleri ile gerçekleştirilmektedir. Park giriş ücretleri yerli ve yabancı turistler için ayrı olarak düzenlenmektedir. Yabancı turistlerden fazla ücret alınması turist talebini etkileyecek bir sorun yaratmamaktadır. Bu sistem milli parklar yönetimleri tarafından uygulanmaktadır.

Ekoturizmin altyapı olanakları yanı sıra yöre halkı için ekonomik fayda ve iş olanakları sağlamaktadır. Örneğin tur rehberliği, güvenlik, pansiyonculuk, el sanatları, yeme içme ve ulaşım hizmetleri gibi yeni iş olanakları yaratmaktadır. Ancak, yerel halkı ekoturizm sektörü içerisine dahil etmek için dikkatli bir analiz ve planlama süreci gereklidir. Ekoturizme dahil olmak yerel halk için zor bir karardır. Ekoturizm yapılanmasına karar verildikten sonra eğitim, para, ulusal ve uluslararası pazar gibi unsurların, yerel ekoturizm sektörlerinde gelişmesi için çaba sarfedilmelidir. Planlamanın

en önemli adımlarından birisi halk katılımının sağlanmasıdır.

Ekoturizmden kaynaklanan çevre sorunlarının başında atıklar, erozyon, su kirliliği, flora ve fauna üzerindeki olumsuz etkiler sıralanabilir. Değişiklikleri izlemek ve biyolojik taşıma kapasitesini belirlemek kolay değildir. Ayrıca turizmin doğal kaynaklar üzerindeki uzun vadedeki etkileri hakkında yeterli bilgi saptanamamaktadır.

Ekoturizme yerel halkın katılımı olumlu bir sosyo-kültürel değişim sağlayabilir. Ekonomik gelişme, ulusal ve uluslararası pazara açılma genellikle talep edilen bir durumdur, ancak temel problem yerel halkın turizme dahil olmak isteyip istemediklerinin sorulmadığı durumlarda zorunlu bir katılımın söz konusudur. Bu durum gelişmeyi sosyo-ekonomik açıdan olumsuz etkilemektedir.

KAYNAKÇA

- Akıllı, H. 2004. Ekoturizmin Sosyo-Kültürel, Ekonomik, Yönetimsel ve Çevresel Etkiler Bakımından İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Antalya
- Kılıç, N. 2006. Bolu-Göynük ve Yakın Çevresi Doğal ve Kültürel Kaynaklarının Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı anabilim Dalı. Ankara
- Akın, H. 2006. Türkiye’de Ekoturizmin Sürdürülebilir Gelişimi; Kaçar Dağları Milli Parkı Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı. Hatay
- Altan, Ş. 2006. Türkiye’de Ekoturizm Uygulamaları ve Ekonomiye Katkıları. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı. Niğde
- Bekiroğlu, M. 2008. Uçmaktare’nin doğal ve Kültürel Özelliklerinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı anabilim Dalı. Tekirdağ
- Cengiz, T. 2003, Peyzaj değerlerinin Korunmasına Yönelik Kırsal Kalkınma Modeli Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı anabilim Dalı. Ankara
- Çınar, M. 2007. Kırsal Arazi Planlamalarında Peyzaj Planlamasının Yeri ve Önemi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarımsal Yapılar ve Sulama Anabilim Dalı. Erzurum
- Kiper, T. 2006, Safranbolu Yörük Köyü Peyzaj Potansiyelinin Kırsal Turizm Açısından Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı anabilim Dalı. Ankara
- Korkut, A. Şişman, E. Özyavuz, M. 2010. Peyzaj Mimarlığı. Birinci Baskı, Verda Yayıncılık ve Danışmanlık Hizmetleri. kayseri
- Uçar, M. Çeken, H. Ökten, Ş. 2010. Kırsal Turizm ve Kırsal Kalkınma, Birinci Baskı, Detay Anatolia Akademik Yayıncılık. Ankara